

Kokonainen päivä julkaisuarkistoja

21.11.2007

Julkaisijan iltapäivä julkaisuarkistojen hyvistä käytännöistä ja julkaisuarkisto-workshop

[09/07](#)

Sitä saattaa joskus päätyä visaa vingutellen ostamaan netistä itse kirjoittamansa artikkelin. Eripainos tai printti, joka ihan varmasti on jossain, ei välttämättä löydy työhuonearkiston uumenista, kun on kyse parin vuosikymmenen takaisesta artikkelista. Myös tiedosto on taatusti tallessa jollain vanhoja artikkeleita sisältävistä korpuista. Saattaisi se olla nykyisen tietokoneen kovalevylläkin jossain edellisen koneenvaihdon yhteydessä luoduista kansioista. HY:n kirjastojen kokoelmista ei kyseisen lehden kyseistä numeroja sattunut löytymään, ei ainakaan elektronisena. Kukapa painettujen lehtien perässä ehtii enää juoksentelemaan. Kiireessä tai tieteen palossa ei nelisenkymmentä taalaa välttämättä kirpaise. Vasta jälkeinpäin tulee mieleen, että aika paljonhan tuo on ja varsinkin artikkelista, joka on 'oma'.

Miksi yliopistotutkijan kannattaa rinnakaisjulkaista artikkeleitaan julkaisuarkistossa?

Yllä esitetty juttu ei ole puhdasta fiktiota. Se perustuu yhden tutkija-asiakkaan tunnustukseen omakirjastonhoitajalleen. (Juttua on kyllä vähän paranneltu.) Tämä tosielämän tapaus tuli mieleen, kun kuunteli 21.11. järjestetyssä Julkaisijan iltapäivässä esiintynyttä bio- ja ympäristötieteiden laitoksen professoria, [Pekka Kauppia](#), jonka otsikkona oli, *Miksi yliopistotutkijan kannattaa tallentaa artikkelinsa julkaisuarkistoon?* Yksi hänen argumenteistaan oli se, että DViikki-arkistossa artikkelit ovat "järjestyksessä". Lisäksi hän totesi niiden olevan paremmin arkistoituina kuin "perinteisin menetelmin" ja helpommin lukijoiden tavoitettavissa.

Kauppi oli mies paikallaan puhumaan aiheesta, onhan hän tallentanut keskeisimmät artikkelinsa vuosilta 1977-2007 DViikkiin. Ihan itse hän ei kaikkea julkaisulupien hankkimisesta tallennukseen ollut tehnyt, vaan kertoi käyttäneensä apuna opiskelijatyövoimaa. Kaupin kaltaisia yliopistotutkijoita meille HY:ssa ei ole vielä montaa, mutta epä meillä ole ollut kovin kauaa tarjolla julkaisuarkistojakaan muualla kuin Viikissä, jossa kampusarkisto on ollut pystyssä jo muutaman vuoden.

HYn julkaisuarkistopalveluja, jotka ovat laajenemassa, esitteli iltapäivässä [Kimmo Koskinen](#) Viikin tiedekirjastosta. Viikin kampus oli muutoinkin vahvasti edustettuna iltapäivän esiintyjäkunnassa. Avauspuheenvuoron käytti

nimittäin eläinlääketieteellisen tiedekunnan varadekaani, elintarvikehygienian professori [Johanna Björkroth](#). Vahvan edustuksensa Viikki ansaitsee, onhan siellä oltu avantgardeja kampusarkistoaktiivisissa.

Me keskustassakin olemme rakentamassa julkaisuarkistoa, CARHUa , jonne useimmat tässä esitellyn julkaisuarkistopäivän esityksistä on tallennettu. Kohta meillä on edessä vaihe, että pitäisi osata innostaa tutkijoita tallentamaan artikkeleitaan sinne. Iltapäivän esityksiä tuli kuunneltua vähän silläkin korvalla, että saisiko niistä ideoita ja argumentteja tähän innostamistyöhön.

Ghentin yliopiston digitaalisen kirjaston koordinaattorin, [Inge Van Nieuwerburghin esitys](#) *The Impact of Open Access* sisälsi kiteytettynä paljon sellaisia argumentteja, joilla voisi yrittää perustella tutkijoille, miksi heidän kannattaisi julkaisusopimuksia lehtien kanssa tehdessään pyrkiä pitämään huolta siitä, että saavat rinnakkaisjulkaisusta artikkelinsa yliopistonsa avoimessa julkaisuarkistossa. Van Nieuwerburghin mukaan ei ole mitään ihmeteltävää siinä, että yliopistotutkijat ovat valmiita lähettämään artikkelinsa arvostettuihin tieteellisiin lehtiin palkkiotta, toimimaan ilmaiseksi näiden lehtien toimittajina ja vertaisarvioijina, koska näin he voivat edistää oma arvovaltaansa. Sitä heidät olisi kuitenkin hyvä johdatella ihmettelemään, mitä he tulevat tehneeksi luovuttaessaan kustantajalle oikeuden rajoittaa kirjoittamiensa artikkelien lukijakunta vain niihin, joiden yliopistoilla on varaa tilata kyseinen lehti. Eihän heidän omilla yliopistoillaankaan välttämättä ole.

Kukapa (ei) ymmärtäisi Copyrightia?

Julkaisusopimuksista ja tekijänoikeuksista puhui iltapäivän tilaisuudessa [SURF Foundationin](#) lainopillinen neuvonantaja (legal advisor) Wilma Mossink arvoituksellisella otsikolla: *Copyright - easy to understand and nothing to be afraid of!* Yhden jos toisenkin kollegan kanssa on viime viikkoina muutaman otteeseen keskusteltu otsikon tulkinnasta ja esityksen sanomasta. Mossink tuntui pyrkivän rohkaisemaan tutkijoita olemaan pelkäämättä oikeuksiensa peräämistä julkaisusopimuksen tekemistilanteessa edes silloin, kun on kyse Open Access -foorumista, esimerkiksi avoimesta julkaisuarkistosta. Otsikon jälkiosan voisi ehkä tulkita tätä taustaa vasten. Mutta liittyisikö otsikon alkuosaan jokin ironinen vivahde? Ihan helpolta läpihuutojutulta eivät tekijänoikeuskysymykset nimittäin Mossinkin esityksen perusteella vaikuttaneet. Yhtä kaikki, hänen taustaorganisaationsa tarjoilee verkkosivuillaan [Copyright Toolbox](#) -nimistä palvelua avuksi julkaisusopimusten tekijöille.

Vahvistiko Mossink kenties aivan tietoisesti esityksensä sanomaa oli olemalla sallimatta sen julkaisemista CARHUssamme? Esitys lähetettiin kaikille iltapäivän osallistujille liitetiedostona samassa viestissä, jossa kerrottiin, missä muut esitykset ovat. Tähän esitykseen tekee mieli palata ja ehkä opiskella muitakin Mossinkin tekstejä, mikäli niitä verkosta löytyy.

Toinen tilaisuudessa esiintynyt oikeusoppinut, jonka esittämiin ajatuksiin haluaisi palata, on tutkijakollegiumin varajohtaja Marjut Salokannel, joka väitti kommenttipuheenvuorossaan raikkaasti, etteivät vakiintuneet

kustantajatkaan välttämättä aina ymmärrä tai ainakaan osaa kunnolla eritellä julkaisemisen liittyvien erilaisten oikeuksien vyyhteä. Puheenvuoro ei ole verkossa, mutta Salokanteleelta voinee näistä asioista kysellä, vaikuttaahan hän HY:n piirissä ja vielä tšekäläisissä OA-ympyröissä.

Mossinkin esitys ja Salokanteleen kommenttipuheenvuoro eivät sinällään liene olleet vaikeasti seurattavia. Sillä osalla yleisöä, joka oli osallistunut jo aamupäivällä järjestettyyn, julkaisuarkistojen rakentajille suunnattuun wokshopiin, oli vain saattanut viereystaso vähän laskea, kun päästiin (pikaisesti imuroidun lounaan jälkeen) tutkijoille suunnattuun iltapäivätilaisuuteen. Aamupäivän workshopissa esiintyivät Van Nieuwerburghin ja Mossinkin lisäksi Jörgen Eriksson Lundin yliopiston kirjastosta ja EU:n DRIVER-hankkeen piirissä vaikuttava Wolfram Horstmann. ([Lisää julkaisuarkisto-workshopista](#))

Miten saada tutkijat innostumaan?

Kokonainen päivä julkaisuarkistojen pohdinnan parissa oli kieltämättä vähän uuvuttava mutta antoisa kokemus ainakin meille julkaisuarkistojen rakennuspuolella toimiville. Olisi kiinnostavaa tietää, mitä julkaisijan iltapäivä tarjosi aivan turhan harvoille paikalle löytäneille tutkijoille.

Miksi tutkijat eivät tämän laajemmin innostuneet julkaisuarkistojen hyviä käytäntöjä pohtivasta julkaisijan iltapäivästä, joka oli suunnattu erityisesti heille? Mahdollisia syitä tilaisuuden odotettua heikompaan tutkija-yleisömenestykseen voisi etsiä useammalta suunnalta. Oliko teeman muotoilu onnistunut - miten laajasti tutkijat tuntevat julkaisuarkistot ilmiönä (itse termikin kun on hieman ongelmallinen)? Entä esiintyjävalikoima - pitäisikö tutkijoille suunnatun tilaisuuden ohjelmaan sisällyttää enemmän tutkijapuheenvuoroja? Miten vetovoimaisilta tutkijoiden suuntaan vaikuttivat järjestäjätahot, Helsingin yliopiston kirjastot ja Tieteellisten aineistojen verkkopalveluhanke - olisiko kansajärjestäjätahoksi mahdollista saada jatkossa myös joku tutkimusta ja tutkijoita edustavaksi mielletävä taho?

Oleellinen kysymys julkaisuarkistotoiminnan kehittämisen kannalta kaikkiaankin on, miten innostaa tutkijoita käyttämään ja täyttämään julkaisuarkistoja. Kaikkia emme varmasti onnistu käännettämään OA-enthusiasteiksi, vaikka kehittyisimme yhtä taitaviksi kiteyttämään julkaisuarkistoja puoltavia yleisiä näkökohtia kuin Inge Van Nieuwerburgh. Kenties meidän pitäisi yrittää kehittää myös sellaisia argumentteja, jotka lähtevät enemmän tutkijoiden konkreettisesta arjesta. Kannattaisiko alussa kerrottu juttu tutkijasta, jonka omat "perinteiset arkistointimenetelmät" pettivät, ottaa ihan vakavasti? Olisikohan aivan hassua yrittää markkinoida tutkijoille julkaisuarkistoja paikkana, josta myös he itse voisivat tarvitessaan löytää omat artikkelinsa helposti ja nopeasti?

 [Lisää julkaisuarkisto-workshopista](#)
(Eeva Peltonen, Pekka Karhula)

Eeva Peltonen
kirjastonhoitaja
Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto
eeva.peltonen at helsinki.fi